

O BORBENOJ UPOTREBI JEDINICA TERITORIJALNE ODBRANE U ODBRAMBENIM ZONAMA

Ovim člankom nastavljamo diskusiju o koncepciji opštenarodne odbrane u rubrici »Pogledi i mišljenja«. Autor je izneo svoja razmatranja o upotrebi jedinica TO, što je povod da se čuju i druga mišljenja o toj problematici. Redakcija u tom smislu i poziva svoje saradnike i čitaoce da učestvuju u polemici o ovim i drugim pitanjima naše koncepcije koja su u časopisu već ranije pokrenuta.

U procesu obuke u trupi, školama i komandama susrećemo se sa brojnim jedinicama teritorijalne odbrane (TO) i problemima u njihovom angažovanju u borbi, pogotovo u zonama dejstava jedinica operativne armije. Iako je problematika pokrenuta dosadašnjom nastavnom praksom veoma široka, u ovom razmatranju biće uže tretirana i uglavnom svedena na pitanja borbene upotrebe, sadejstva, komandovanja i međusobnih odnosa taktičkih jedinica operativne armije i jedinica teritorijalne odbrane.

Poznato je da se jedinice TO ne nalaze u organizacijskom sastavu JNA, ali s njom čine oružane snage naše zemlje. Jedinice TO nisu prosta kopija jedinica JNA. Organizacijsko-formacijska struktura dozvoljava im veliku elastičnost po nameni, stepenu i broju jedinica radi boljeg prilagođavanja konkretnim prilikama područja na kome se formiraju. Mada su načela organizovanja u celoj zemlji jedinstvena, ipak su konkretna organizacijsko-formacijska rešenja različita, ne samo jedinica nego i komandnih stepena, odnosno štabova narodne odbrane koji rukovode TO i civilnom zaštitom.

Bez upuštanja u konkretna rešenja i razlike u organizaciji jedinica TO po regionima, ističemo ovu činjenicu jer je od fundamentalnog značaja za naše razmatranje.

Jedinice TO mogu da dejstvuju na frontu, u vlastitoj i neprijateljskoj pozadini, samostalno ili u sadejstvu sa jedinicama operativne armije.¹

Međutim, iz metodoloških razloga ograničićemo naše razmatranje samo na ona borbena dejstva koja se izvode na frontu i u sadejstvu sa jedinicama operativne armije — konkretno sa snagama divizije u odbrani — radi sagledavanja mogućnosti angažovanja snaga TO i njihovog doprinosa u pripremi i izvođenju odbrambenih dejstava.

U zonama dejstva združenih taktičkih jedinica, a pogotovu u odbrambenoj zoni pešadijske divizije, uvek će se naći deo snaga TO, što će nalagati potrebu za usklađivanjem zajedničkih dejstava svih snaga na datoj prostoriји kako bi se jedinice obeju komponenti (operativne i teritorijalne) angažovale u borbi na takav način koji će najviše doprineti pobedi nad agresorom.

Koliko će se i kakvih jedinica TO naći u odbrambenoj zoni divizije zavisice od niza faktora, od kojih ističemo samo veličinu divizijske zone, naseljenost i ekonomsku razvijenost dotične teritorije.

Veličina odbrambene zone divizije (širina i dubina) veoma je promenljiva,² a te promene mogu biti uslovljene očekivanim snagama neprijatelja i karakterom zemljišta, odnosno važnosti pravaca i objekata koje brani divizija u sistemu odbrane veće operativne komande.

Pored određenog taktičkog ili operativnog značaja, koji će se pridavati jednom regionu na opštem planu narodne odbrane, naseljenost i ekonomska razvijenost presudno će uticati na broj i jačinu jedinica TO — s obzirom na teritorijalni i proizvodni princip koji se primenjuje prilikom formiranja i popune jedinica. Razume se da i u ovom pogledu postoje kod nas velike razlike. Ima opština koje su po broju stanovnika veoma male, tako da ne dostižu ni 10.000, dok ih ima i sa preko 150.000 (prosek u Jugoslaviji je oko 37.000 stanovnika). Razvijenija ekonomska baza opštine utiče na jačanje snaga TO u dva smera: prvo, javlja se potreba za odbranu i zaštitu proizvodnih i ostalih objekata, drugo, služi kao izvor sred-

¹ Jedinice teritorijalne odbrane vrše sledeće zadatke:

1. — Samostalno ili u sadejstvu sa Jugoslovenskom narodnom armijom vode oružanu borbu protiv neprijatelja;
2. — Na privremeno zaposednutoj teritoriji vode oružanu borbu protiv neprijatelja i produžavaju opštenarodni otpor;
3. — Obezbeđuju stanovništvo, teritoriju, radne i druge organizacije i organe društveno-političkih zajednica od svih vidova neprijateljske aktivnosti. Jedinice teritorijalne odbrane izvršavaju i zadatke zaštite i spasavanja stanovništva i materijalnih dobara od ratnih dejstava.

U slučaju neposredne ratne opasnosti i u ratu jedinice teritorijalne odbrane mogu da vrše i poslove javnog reda i javne bezbednosti«. (Čl. 13 Zakona o narodnoj odbrani.)

² Na osnovu merenja i proračuna koji su uzeti iz 5 takt. zadataka po temi: »pd u odbrani«, u jednoj našoj školi dobijeni su sledeći rezultati:

stava za opremanje jedinica TO, što u uslovima samofinansiranja ima izuzetan značaj. Ako tome dodamo i činjenicu da razvijena baza traži i bolju kvalifikacionu strukturu zaposlenih — onda to ima pozitivnog odraza i na kvalitet popune jedinica TO.

Navedeni uslovi pokazuju da su moguća različita rešenja u opštinama i drugim regionima u pogledu jačine i strukture snaga TO. što znači da će i u odbrambenoj zoni divizije njihova jačina zavisiti od konkretne situacije i da su tu moguće velike razlike. Može se računati da će na području većih opština biti toliko snaga TO (opštinskih i većih regionalnih štabova) čije će brojno stanje u celini premašiti našu diviziju, dok će u manjim opštinama taj broj biti znatno niži (i verovatno sveden na nekoliko stotina).

Ove činjenice nas upućuju na zaključak da u svim situacijama divizija treba da računa na brojno jake jedinice TO u odbrambenoj zoni i da će se komanda divizije uvek nalaziti pred složenim problemima u angažovanju tih snaga, usklađivanja vatre i manevra, organizovanju veze i komandovanju.

KOMANDOVANJE I USKLAĐIVANJE BORBENIH DEJSTAVA

Polazimo od činjenice da mnoga pitanja u komandovanju i međusobnim odnosima komandi i jedinica operativne armije i jedinica TO nisu još potpuno rešena i pravilima propisana. Međutim, već su određeni osnovni principi kao baza za konkretna usklađivanja borbenih dejstava i rešenja problema komandovanja. Oni se sastoje u sledećem:

1. — Jedinice TO formirane na teritorijalnom i proizvodnom principu namenjene su za borbena dejstva na teritoriji (neke su vezane za pojedine objekte), koju, načelno, ne napuštaju bez obzira na prisustvo neprijatelja.

2. — Sve oružane snage koje izvode borbena dejstva u pojedinim zonama, rejonima ili objektima nužno je objediniti pod jedinstvenom komandom.

Pošto su jedinice JNA prvenstveno namenjene za izvođenje boorbenih dejstava u zahvatu fronta — normalno je da im se potčinjavaju i jedinice TO koje se nađu u njihovim zonama dejstva.³

— veličina odbrambene zone divizije kretala se od 1200—2800 km²,

— zona divizije obuhvatala je od 3 do 9 opštinskih područja. Veličina opštinskih atara u jugoslovenskim okvirima je veoma promenljiva i kreće se od nekoliko — do 2000 km² ili 512 km² prosečno.

³ U zakonu o narodnoj odbrani, čl. 26, kaže se:

»Štabovi narodne odbrane usklađuju na svojoj teritoriji u ratu dejstva jedinica teritorijalne odbrane sa planovima i dejstvima Jugoslovenske narodne armije.

Za vreme zajedničkih dejstava sa Jugoslovenskom narodnom armijom, jedinice teritorijalne odbrane se potčinjavaju starešini jedinice Jugoslovenske narodne armije sa kojom učestvuju u izvršavanju zajedničkog borbenog zadatka.

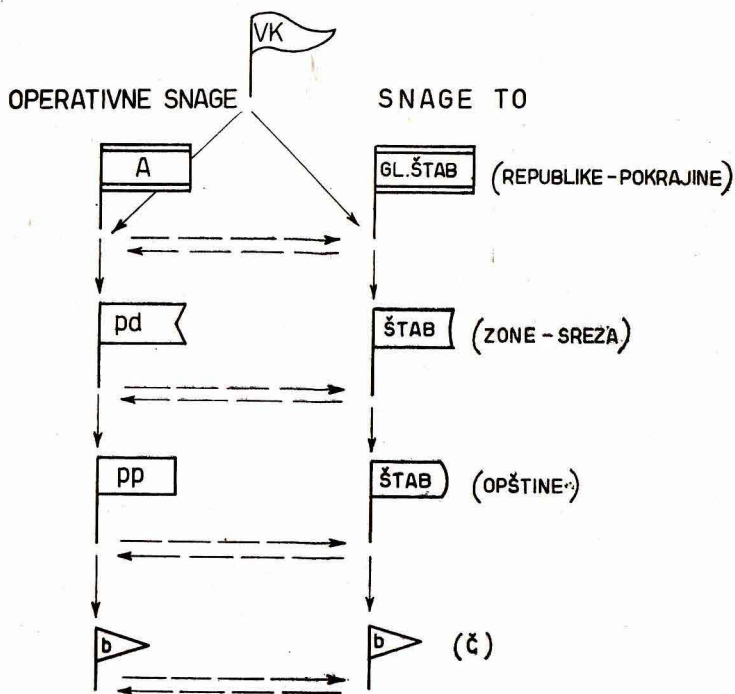
U ratu republički štab narodne odbrane rukovodi i komanduje svim jedinicama oružanih snaga na teritoriji privremeno zaposednutoj od neprijatelja«.

Razumljivo je da sva pitanja oko usklađivanja i angažovanja jedinica u borbenim dejstvima, i probleme komandovanja neće uvek rešavati komande taktičkih jedinica sa odgovarajućim štabovima narodne odbrane, jer će se mnoga rešavati na višim stepenima komandovanja. Kao što Jugoslovenska narodna armija i TO čine jedinstvene oružane snage naše zemlje, nužno je da im planovi borbenih dejstava tokom razrade budu tako usklađeni da čine delove jedne celine.

To praktično znači da će, na primer, komanda armije upoznati sa postavkama svog ratnog plana, odnosno plana operacije, glavni štab narodne odbrane republike ili pokrajine i zajednički utvrditi plan angažovanja jedinica TO, rešiti osnove komandovanja i sadejstva i ostala pitanja od značaja za odbranu određene teritorije.

Viša taktička jedinica (divizija ili brigada) dobiće borbeni zadatak od armije, u kome će biti regulisani bitni elementi sadejstva i komandovanja sa jedinicama TO. Već i samim preciziranjem odbrambene zone taktičkoj jedinici biće predodređene i snage TO na koje se može računati. Ukoliko se radi o većim jedinicama (bataljon — odred), verovatno će viša komanda rešiti i odnos tih jedinica prema komandi taktičke jedinice.

ŠEMA KOMANDOVANJA I SADEJSTVA

Na sličan način će i niži štab narodne odbrane dobiti zadatak, odnosno direktivu za borbeno dejstvo od višeg štaba.

Prema tome, već postoje bitni elementi usklađivanja dejstava između snaga obeju komponenti, a ostala pitanja oko neposredne upotrebe jedinica, veze i komandovanja rešavaće se na nivou odgovarajućih taktičkih komandi i štabova narodne odbrane (komanda divizije ili brigade — štab zone ili sreza, komanda puka — opštinski štab). (Vidi šemu broj 1.)

Niz važnih pitanja od zajedničkog interesa, počev od jedinstvene procene situacije, zadataka jedinicama i načina dejstava po fazama i objektima — trebaće prethodno rešiti da bi se sagledali svi aspekti komandovanja,⁴ čija se složenost ogleda u sledećem:

— kako obezbediti komandovanje jedinicama TO, vodeći računa o borbenim i ostalim mogućnostima tih jedinica i komandi (snage i sredstva za vezu i komandovanje);

— da li ima potrebe za stvaranjem privremenih komandi izdavanjem snaga i sredstava iz taktičkih ili teritorijalnih komandi koje će objedinjavati borbena dejstva u pojedinim rejonima i za određeno vreme. (To će se najverovatnije činiti pri odbrani naseljenih mesta u odbrani rejona i objekata osetljivih na vazdušne desante i pri odbrani odvojenih pravaca);

— biće nužno odrediti linije ili objekte do kojih će se jedinice TO angažovati s fronta, odnosno odakle će se, kuda i kako zabaciti u pozadinu neprijatelja, zatim objekte dejstva, kako bi se uskladio vatreni sistem, obezbedila vatrena podrška i izbegli eventualni gubici od sopstvene vatre;⁵

— da li se predviđa ostajanje svih jedinica TO u pozadini neprijatelja, ili će neke jedinice produžiti odbranu s fronta, odnosno ući u sastav dotične taktičke jedinice;

— jedinice TO se moraju upoznati sa minsko-eksplozivnim zaprečavanjem, pogotovo protivpešadijskim radi njihovog nesmetanog manevrovanja;

— tokom borbenih dejstava, obezbediti neprekidnu vezu taktičkih i komandi TO, što pored sredstava veze, treba, pre svega, ostvarivati ličnim kontaktom starešina.

Treba računati da će se u izvođenju borbenih dejstava, nametati i niz drugih problema. Verovatno će dolaziti do prepotčinjavanja i međusobne zamene taktičkih jedinica TO. Ukoliko dođe do odsecanja neke jedinice (čete-bataljona) operativne armije, a postoji veliki rizik za probijanje u sastav svoje jedinice, može se re-

⁴ Pojam komandovanja-potčinjavanja teritorijalnih jedinica komandama JNA treba shvatiti veoma elastično, ponekad i uže od uobičajenog, samo u smislu borbene upotrebe, dok snabdevanje i zbrinjavanje može i dalje ostati u nadležnosti teritorijalnih štabova. Međutim, prepotčinjavanje treba izbegavati, kako se komande jedinica JNA ne bi nepotrebno opteretile sa velikim brojem veza, s obzirom na usitnjenost jedinica teritorijalne odbrane.

⁵ Postoje velika strahovanja da će naše snage koje dejstvuju u pozadini neprijatelja zbog masovnosti, brzog manevrisanja i teškoća u održavanju veze biti često izložene vatri naših jedinica koje dejstvuju na frontu. Problem postoji, ali je ublažen činjenicom što će naša vatrena sredstva, naročito artiljerija i avijacija, uglavnom gađati ciljeve a ne prostorijske, a znamo da tamo gde se nalaze snage neprijatelja ne mogu istovremeno biti i naše snage.

biti da bude stavljena pod komandu štaba TO koji dejstvuje u pozadini, a da istovremeno neka od jedinica TO uđe u sastav više taktičke jedinice itd. Razume se da će biti znatno manje problema ako konkretna situacija ne zahteva odstupanje od pripremljenog plana dejstva, odnosno od unapred pripremljenih rešenja za zajedničku upotrebu jedinica JNA i TO.

Međutim, teškoće se javljaju u većoj meri, kad taktička jedinica (brigada ili divizija) dođe u odbrambenu zonu po otpočinjanju ratnih dejstava, gde nije planirana, kao i ako je deo teritorije (sreza-opštine) zauzeo neprijatelj, što znatno otežava komandovanje JNA i TO.

NAČIN ANGAŽOVANJA TERITORIJSALNIH JEDINICA U BORBI

Kada zajedno učestvuju u borbenim dejstvima jedinice JNA i jedinice TO, tada snage treba angažovati prema njihovoj osnovnoj nameni i pogodnosti za izvršenje određenih borbenih zadataka. Jedinice JNA su osposobljene da se efikasno suprotstave glavnim snagama agresora u zahvatu važnih pravaca i prohodnog zemljišta, dok su jedinice TO — koje pretežno raspolažu lakim naoružanjem,⁶ pogodnije za manevrovanje i treba ih angažovati na pravcima slabije prohodnosti i u naseljima — tamo gde tehnika agresora ne može doći do punijeg izražaja. Jedinice TO, usled poznavanja dotične teritorije, veoma su pogodne za razne obezbeđujuće uloge u toku pripreme i izvođenja borbenih dejstava, one će ne samo bolje obaviti takve zadatke — nego i smanjiti cepkanje i rasipanje jedinica JNA.

Pošto jedinice TO imaju različitu strukturu i namenu, to će bitno uticati, skoro predodređivati njihovu upotrebu u borbenim dejstvima. Tako, na primer, jedinice TO za obezbeđenje i odbranu naselja, radnih i drugih organizacija biće neposrednije vezane za dotične objekte i njihovu lokaciju, pa bi im na toj osnovnoj nameni trebalo prilagoditi i borbene zadatke. Međutim, ostale jedinice TO, kao što su opštinske čete i bataljoni, zatim bataljoni, odredi i veće jedinice pod neposrednom komandom viših štabova narodne odbrane, nisu usko vezane za objekte, pa ih treba tretirati kao „operativnije”, jer će imati šire manevarsko područje, a prema tome i svestraniju mogućnost upotrebe u odbrambenim dejstvima.

Pored toga što se pri davanju zadataka jedinicama TO mora voditi računa o njihovoj nameni, nužno je uzeti u obzir i činjenicu da su oskudne sredstvima podrške i rodovskim jedinicama, te

⁶ Sve jedinice TO neće biti jednako naoružane jer će to zavisiti od karaktera njihovih borbenih zadataka, zemljišta i načina dejstava neprijatelja. To znači da će snage u zahvatu prohodnijih pravaca imati potrebu za većim brojem ručnih PT-sredstava, pošto se očekuje dejstvo oklopnih snaga agresora, dok će snage u rejonima po dubini, gde se očekuje upotreba vazдушnih desantata raspolagati većim brojem sredstava PVO. Razume se pri ovome će i materijalna mogućnost, igrati važnu ulogu.

im davati, analogno tome i realne zadatke, odnosno ojačati ih ili podržati njihova dejstva snagama i sredstvima jedinica JNA.

Polazeći od iznetih činjenica, pokušaćemo sagledati borbene zadatke jedinica TO kada se ove nađu u odbrambenoj zoni peša-dijske divizije. Mora se imati u vidu da je gotovo nemoguće na-brojati sve zadatke koje će ratna praksa postaviti pred jedinice TO. Zbog toga će ovde biti reči samo o onim zadacima koji bi mo-gli biti „najčešći”, a to su:

— kontrola međuprostora između rejona odbrane pukova, kao i zaštita otkrivenih bokova i spojeva;

— pri organizaciji odbrane naseljenih mesta osnovnu snagu odbrane, a veoma često i jedinu — naročito kada su u pitanju ma-nja naselja — činiće jedinice TO, pre svega, one koje se i formi-rajaju za odbranu naselja i radnih organizacija, jer deo može ostati u naselju radi produženja otpora u pozadini. Međutim, kada se radi o većim naseljima potreba će zahtevati da se delovi grada (veći tr-govi i glavne ulice) brane operativnim snagama, da se predvidi in-tervencija oklopnih snaga i jača podrška artiljerije i avijacije, da se jedinice TO ojačaju inženjerijom i PT-sredstvima itd. Ne treba gubiti iz vida da će pojedina veća naseljena mesta, naročito kada se nalaze u zahvatu važnih pravaca i komunikacija, a agresor ih ne može običi, biti težište otpora⁷ i da će se za njihovu odbranu izdvajati i posebne operativne i snage TO i objedinjavati pod za-jedničku komandu;

— jedinice TO mogu dobiti zadatak odbrane⁸ periferije važnih pravaca (na krilima taktičkih jedinica), sa tendencijom udara u bok i pozadinu neprijateljskih snaga koje prodiru, ili da učestvuju u protivnapadu sa ostalim snagama divizije. Mogu se angažovati i za odbranu pomoćnih pravaca slabije prohodnosti, a to će biti u si-tuacijama kada se divizija brani na širokom frontu (pri odbrani reke), kada je zemljište u zoni odbrane teže prohodno);

— kada divizija u zoni odbrane organizuje pretpolje, naročito u uslovima slabije prohodnosti, ili ako je prohodnost svedena na uže pravce, odbrana pretpolja se može poveriti jedinicama TO, po-nekad u celini, što će zahtevati jaku podršku i eventualna ojača-vanja snagama i sredstvima divizije. Međutim, češći postupak će biti da prohodne pravce brane delovi oklopnih snaga divizije, a os-tali deo pretpolja snage TO. Povoljna je okolnost što u toku borbe u pretpolju jedinice TO u celini ili delimično mogu ostati u poza-dini neprijatelja, pa i ne mora da se planira prihvat na prednjem kraju i organizacija povlačenja u dubini;

— jedinice TO veoma su pogodne za organizaciju PDO, na-ročito za obezbeđenje i odbranu rejona pogodnih za spuštanje VD, kao i objekata ugroženih od VD i ubačenih delova (obezbeđenje

⁷ Ne bi mogli isključiti i takvu mogućnost, pogotovo ako je naseljeno me-sto veće i prostiranjem se poklapa sa širom prohodnosti branjenog pravca, da bude težišni objekat u sistemu odbrane za čiju se odbranu mogu angažovati i glavne snage divizije.

⁸ Odbrana nije tipičan način borbenih dejstava jedinica TO. Međutim, i takav zadatak će se izvoditi pretežno aktivnim dejstvom, jer će oslonac na za-

objekata na komunikacijama itd.) i za kontrolu teritorije patroliranja, zasede, potere i sl;

— jedinica TO može biti uključena u rezervu divizije, a ponekad — ukoliko divizija nema potrebe za obrazovanjem jače rezerve — da je sačinjava sama jedinica TO jačine bataljona. To će biti slučaj kada je borbeni poredak divizije duboko ešeloniran ili je zona odbrane divizije manje prohodna, a odbrana izražena na više pravaca, što zahteva i podelu rezerve — tako da jedinice TO sačinjavaju rezervu na pravcu koga brane pomoćne snage divizije i gde je ograničena upotreba teže tehnike;

— kad god se ukaže potreba za izvršavanjem zadataka u pozadini neprijatelja (prikupljanje podataka, dejstvo iz pozadine po raznim elementima njegovog rasporeda, komunikacijama, diverzije itd.), a u određenim rejonima nema snaga već bi ih trebalo ostavljati ili ubacivati sa fronta — za takve zadatke će se koristiti jedinice TO;

— jedinice TO mogu se koristiti za mnoštvo zadataka u inženjerskom obezbeđenju, i to:

a. — na fortifikacijskom uređenju položaja, posebno pregradnih i ostalih koji su organizuju po dubini zone divizije, koje će posesti snage pri izvođenju manevra unazad (iz pretpolja ili sa prvog položaja);

b. — učešće u zaprečavanju, naročito u pripremi objekata za rušenje;

c. — zajedničko angažovanje jedinica TO i građevinske operative na izradi skloništa, rovova, PT-prepreka i drugih objekata. Nekad se tim snagama mogu dodeliti pravci ili pojedine deonice puta radi održavanja — tako da se u diviziji ne mora formirati GOP, u određenim fazama borbenih dejstava;

— snage TO mogu se angažovati i na zadacima PVO. Radničke PA baterije uključuju se u sistem PVO divizije, a radi upotpunjavanja službe VOJ u zoni odbrane koristi se teritorijalna organizacija ove službe kao i teritorijalna izviđanja, obaveštavanja i uzbunjivanja, a za dopunu veza i teritorijalna služba veze.

Pored naoružanih jedinica i pomenutih službi TO, za izvršenje određenih zadataka mogu se koristiti jedinice civilne zaštite u većim naseljenim mestima. Jedinice civilne zaštite mogu da olakšaju izvršenje zadatka diviziji, jer mogu da preuzmu i neke važne zadatke:

a. — jedinice RBH-zaštite, pored kontrole teritorije i izviđanja (otkrivanja i utvrđivanja RBH opasnosti), mogu se koristiti za dekontaminaciju ljudstva, odeće i drugih sredstava divizije;

b. — vatrogasne jedinice mogu se upotrebiti i za dekontaminaciju i snabdevanje vodom;

c. — transportni i drugi kapaciteti zdravstvenih ustanova mogu se koristiti za zbrinjavanje ranjenika, kako bi se divizijski kapaciteti rasteretili ili sačuvali za teže situacije;

prečavanje i mali deo snaga u odbrani ili zasedom, omogućavati manevar i udar u bok i pozadinu neprijatelja, glavnim snagama jedinice TO.

d. — snage za održavanje reda i bezbednosti, naročito milicija, mogu se angažovati u regulisanju saobraćaja, kontroli kretanja u zoni divizije, zatim na suzbijanju raznih oblika neprijateljske delatnosti.

Razume se da će se naći i drugi zadaci u snabdevanju, transportu, korišćenju mesnih izvora i sl. na kojima se mogu angažovati snage TO. Ta činjenica će uticati na proširenje zone dejstva i na mogućnost izraženijeg grupisanja jedinica JNA na težištu, odnosno na pravcima većeg značaja. jer će delovi zone biti dodeljeni za odbranu jedinicama TO.

Međutim, u obučavanju starešina putem taktičkih zadataka treba se čuvati linije manjeg otpora, koja se može javiti u izbegavanju da se jedinici JNA prepotčinjavaju veći broj snaga TO. Pojedinci često rutinski prilaze rešavanju zadatka, pa im snage TO „smetaju”, usložavaju komandovanje i „usitnjavaju” konkretno rešavanje taktičkog zadatka. Iako se ne radi o potcenjivanju značaja snaga TO — jer je „svaka puška u ratu dragocena”, nije potrebno posebno dokazivati štetnost takve pojave da se u obučavanju odstupa od prakse koja će se primenjivati u ratu. Zato je nužno da se teritorijalnoj komponenti u obuci, posebno obradi taktičkih zadataka, daje ono mesto koje ona zauzima u našoj koncepciji vođenja rata.

Potrebno je ukazati i na činjenicu da su pitanja u ovom razmatranju tretirana samo sa aspekta borbene upotrebe jedinica TO onako kako se ona postavljaju pred komandom divizije, ne upuštajući se šire u probleme koji u tom smislu stoje pred štabovima i jedinicama TO.

Pukovnik
Savo ČEREČINA